

MALULİYET SİGORTASI

Doç.Dr.Gülbiye Yenimahalleli Yaşar
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

GİRİŞ

- ✘ Maluliyet, yaşlılık ve ölüm sigortalarını içeren uzun vadeli sigorta türleri, 5510 sayılı Yasa'nın 25-42. maddeleri arasını kapsayan bölümünde "Uzun Vadeli Sigorta Hükümleri" başlığı altında düzenlenmiştir.
- ✘ Bu düzenlemenin en önemli özelliği, maluliyet, yaşlılık ve ölüm sigortalarının adeta tek bir sigorta kolu biçiminde düzenlenmesidir (Tuncay ve Ekmekçi, 2009:309).
- ✘ 5510 sayılı Yasa'ya göre uzun vadeli sigorta kolları primi sigortalının prime esas kazancının %20'si olup %9'u sigortalı, %11'i işveren payıdır (m.81).

MALULLÜK SİGORTASI

- ✘ Çalışma gücünün kalıcı ve sürekli biçimde kaybedilmesine neden olan sağlık bozukluğu maluliyet olarak tanımlanmaktadır. Çalışma gücü kaybı kısmen olabildiği gibi tamamen de olabilmektedir.
- ✘ Maluliyet sigortasının temel amacı, malul duruma düşen ve bu nedenle çalışamayıp ücretinden mahrum kalan sigortalıya, malullük durumu devam ettiği sürece maddi destek sağlamaktır.
- ✘ Maluliyet durumunda çalışma gücü kalıcı ve sürekli bir biçimde kaybedildiği için sağlanan maddi desteğin de sürekli olması gerekir. Bu nedenle maluliyet durumunda bağlanan gelir yaşlılıkta olduğu üzere “aylık” adını alır. Sigortalı, Yasada belirtilen koşulları sağladığı ve malullük durumu devam ettiği sürece malullük aylığından yararlanır.

- ✘ Maluliyet sigortası Türkiye’de ilk kez 1950 tarih ve 5417 sayılı Yasayla işçi statüsünde çalışanlar için İhtiyarlık Sigortası Yasasıyla birlikte kurulmuştur. Daha sonra 1957 tarihinde 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Yasası ile düzenlenmiş, 1964 yılında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası içine alınmıştır. Memurların maluliyet sigortası 1949 yılında Emekli Sandığı Yasası, bağımsız çalışanları ise 1971 yılında Bağ-Kur Yasası ile düzenlenmiştir (Tuncay ve Ekmekçi, 2009:309). Maluliyet sigortasının son düzenlemesi 5510 sayılı Yasa ile gerçekleştirilmiştir.
- ✘ Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) istatistiklerine göre, Mayıs 2012 tarihi itibarıyla 110.934 kişi malullük aylığı, 6.788 kişi vazife malullüğü aylığı almaktadır.

MALULLÜK SIGORTASINDAN SAĞLANAN HAKLAR VE YARARLANMA KOŞULLARI

- ✘ Malullük sigortasından sigortalılara sağlanan hak, malullük aylığı bağlanmasıdır.
- ✘ Malullük aylığı almakta olanlar ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler ayrıca sağlık sigortalısı sayılıp sağlık yardımlarından yararlanırlar (m.60/1, f). Malullük aylığı alan sigortalılara GSS hükümleri çerçevesinde işe alıştırma (rehabilitasyon) hizmetleri de sunulmaktadır.
- ✘ Malullük durumlarının tespiti, kontrolü veya periyodik sağlık muayenesi amacıyla yapılan sağlık hizmeti giderleri ile yol ve gündelik giderleri Kurum tarafından ödenmektedir (m.65/IV).

MALULLÜK AYLIĞINDAN YARARLANMA KOŞULLARI

- ✘ Sigortalıya malullük aylığı bağlanabilmesi için sigortalının;
 - malul sayılması,
 - malullüğün çalışmaya başladıktan sonra ortaya çıkması,
 - belirli bir süre sigortalı olarak çalışmış olması,
 - belirli bir süre prim ödemiş olması,
 - işten ayrılması ve Kuruma başvurması gereklidir.

MALULLÜK DURUMU VE TESPİTİ

- ✘ 5510 sayılı Yasa'nın 25.maddesine göre, sigortalının veya işverenin talebi üzerine Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu,
 - 4 /I (a) ve (b) bentleri kapsamındaki hizmet akdi ile çalışanlar ve bağımsız çalışan sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 60'ını,
 - 4/I, (c) bendi kapsamındaki kamu görevlisi olan sigortalılar için çalışma gücünün en az % 60'ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı, malûl sayılır (m.25).

- ✘ 5510 sayılı Yasa, malullüğün sağlık raporuyla tespit edilmiş olmasını ve Kurum Sağlık Kurulunca onaylanmasını öngörmüştür. Kurum, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücü veya çalışma gücü kaybına esas teşkil edecek sağlık kurulu raporlarının usul ve esaslarını, bu raporları vermeye yetkili sağlık hizmeti sunucularının sahip olması gereken kriterleri belirlemeye yetkili kılınmıştır (m.95). Bu çerçevede 2008 yılında “Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği” çıkarılmıştır.

-
- ✘ Kamu görevlisi sigortalılardan, vazifelerini yapamayacak derecede hastalığa uğrayanlar, hastalıkları kanunlarında tayin edilen sürelerden fazla devam etmesi halinde, hastalıklarının mahiyetlerine ve doğuş sebeplerine göre malûl veya vazife malûlü sayılırlar. 5510 sayılı Yasa'nın 43-49.maddeleri "Kamu Görevlilerine İlişkin Hükümler" başlığı altında vazife ve harp malullüğünü düzenlemiştir. Vazife ve harp malullüğü, bu bölümde ayrıca ele alınmaktadır.
 - ✘ Malullük halinin tespiti sigortalının veya işverenin talebi olmak üzere iki şekilde yapılabilmektedir.

KURUMUN MALULLÜK DURUMUNU SAĞLIK RAPORUYLA SAPTAMASI

- ✘ Sigortalının çalışma gücünü veya iş kazası yada meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü en az %60 oranında yitirdiği, sigortalının veya işverenin talebi üzerine, Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilmedir (m.25/1).

MALULLÜĞÜN ÇALIŞMAYA BAŞLADIKTAN SONRA ORTAYA ÇIKMASI

- ✘ 5510 sayılı Yasa'ya göre, malul sayılmayı gerektiren durumun ilk defa çalışmaya başladığı tarihten sonra ortaya çıkması gereklidir.
- ✘ Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce sigortalının çalışma gücünün % 60'ını veya vazifesini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilirse, sigortalı bu hastalık veya özürlü sebebiyle malullük aylığından yararlanamaz (m.25).

-
- ✘ Ancak, ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başladığı tarihte hafif bir sakatlığı olup, çalışmaya başladıktan sonra oranı artarak 2/3 oranında çalışamaz veya %60 meslekte kazanma gücünden yoksun hale gelenler, maluliyet sigortasından yararlanabilmektedir.
 - ✘ Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başlamak, 5510 sayılı Yasa kapsamında sigortalı olmak ile sınırlı değildir. 5510 sayılı Yasa dahil olmak üzere, ilgili diğer sosyal sigorta yasalarına dayalı olarak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olarak ilk defa kapsama girilen tarih, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başlanan tarih olarak kabul edilmektedir (m.38).

SIGORTALILIK SÜRESİ VE PRIM GÜN SAYISI KOŞULU

- ✘ 5510 sayılı Yasa'ya göre malullük aylığı bağlanabilmesi için sigortalının malul olmaması yeterli sayılmamakta, belirli bir sigortalılık süresi ile belirli bir prim günü sayısının bildirilmesi aranmaktadır. Yasa malullük aylığı için,
 - en az on yıldan beri sigortalı bulunmayı ve toplam olarak 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası priminin bildirilmiş olmasını aramaktadır.
 - Başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul olan sigortalılar için sigortalılık süresi aranmamakta, 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması yeterli görülmektedir (m.26).

-
- ✘ 5510 sayılı Yasa, 4/I, (b) kapsamında bulunan bağımsız çalışmalarından dolayı sigortalı sayılanların maluliyet aylığından yararlanabilmesi için kendi sigortalılığı nedeniyle genel sağlık sigortası primi dahil, prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olmasını zorunlu kılmaktadır (m.26).
 - ✘ Oysa 4/I, (a) ve (c) kapsamında sigortalı olan hizmet akdi ile çalışan ve kamu görevlisi olarak çalışanların primlerinin bildirilmiş olmasını yeterli görmekte, ödenmiş olmasını bile aramamaktadır.
 - ✘ Sigortalılık süresinin başlangıcı için ilk kez malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olarak çalışmaya başlanan tarih esas alınmaktadır. Ancak, 18 yaşından önce malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşını doldurdukları tarihte başlamış kabul edilir. Bu tarihten önceki süreler için ödenen malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri, yalnızca prim ödeme gün sayılarının hesabına dahil edilir.

İŞTEN AYRILMA VE KURUMA BAŞVURMA

- ✘ Yukarıda belirtilen koşulları taşıyan sigortalıya malullük aylığının bağlanabilmesi için, maluliyeti nedeniyle sigortalı olarak çalıştığı işten ayrılması, işyerini kapatması veya devretmesi gereklidir.
- ✘ İşten ayrılan, işyerini kapatan veya devreden sigortalının ayrıca Kurumdan yazılı istekte bulunması da gereklidir (m.26).

MALULLÜK AYLIĞININ HESAPLANMASI, BAŞLANGICI, KESİLMESİ VE YENİDEN BAĞLANMASI

✘ Malullük aylığı;

- prim gün sayısı 9000 günden az olan sigortalılar için 9000 gün üzerinden,
 - 9000 gün ve daha fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısı üzerinden, yaşlılık aylığının hesaplanmasını düzenleyen 29.madde hükümlerine göre hesaplanır (m.27).
-
- ✘ Ancak, hizmet akdi ile çalışan sigortalılar için 9000 prim gün sayısı 7200 gün olarak uygulanır (m.27).

“

- ✘ 29. maddeye göre, aylık bağlama oranı, sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2 olarak uygulanır. Malullük aylığı için gereken prim ödeme gün sayısının 1800 olduğu dikkate alınır, bu sayı esas alınarak yapılacak hesaplama sonucu bulunacak miktarın sigortalının geçimini sağlamaya yetmeyeceği açıktır. Bu nedenle yaşlılık sigortasındaki en az prim ödeme gün sayılarına göre hesaplama yapılmaktadır.
- ✘ Örneğin 4000 gün prim ödemiş iken malul duruma düşen bir sigortalı için 4000 gün yerine 9000 gün prim ödemiş gibi işlem yapılmakta ve %50 oranında ($9000:360=25$, $25 \times 2=50$) aylık bağlanmaktadır.
- ✘ Sigortalı başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise tespit edilen aylık bağlama oranı 10 puan artırılır.

-
- ✘ Malullük aylığı, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile (c) bendi kapsamında sigortalı iken görevinden ayrılmış ve daha sonra başka bir sigortalılık haline tabi olarak çalışmamış olanların;
 - Malûl sayılmasına esas tutulan rapor tarihi yazılı istek tarihinden önce ise yazılı istek tarihini,
 - Malûl sayılmasına esas tutulan rapor tarihi yazılı istek tarihinden sonra ise rapor tarihini,
 - 4/1, (c) bendi kapsamında çalışmakta olanların ise, malûliyetleri sebebiyle görevlerinden ayrıldıkları tarihi, takip eden ay başından itibaren başlar.

-
- ✘ Malullük aylığı almakta iken 5510 sayılı Yasaya göre veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaya başlayanların malullük aylıkları kesilir.
 - ✘ 5510 sayılı Yasaya tabi olarak çalıştıkları süre zarfında prime esas kazançları üzerinden kısa ve uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasına ait prim alınır.
 - ✘ Bu kişilerden işten ayrılarak yeniden malullük aylığı bağlanması için yazılı istekte bulunan ya da emekliye ayrılanlara; kontrol muayenesine tabi tutulmak ve ilk aylığına esas malullüğünün devam ettiği anlaşılacak kaydıyla, kamu görevlisi olarak çalışıyorsa görevinden ayrıldığı tarihi, diğerlerine ise istek tarihlerini takip eden ödeme döneminden itibaren yeniden malullük aylığı hesaplanarak bağlanır.

-
- ✘ 5510 sayılı Yasanın 94.maddesi uyarınca malullük aylığı bağlanmış sigortalılar, malullük durumlarında artma veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç olduğunu ileri sürerek aylık ve gelirlerinde değişiklik yapılmasını isteyebilecekleri gibi; Kurum da malullük aylığı bağlanmış sigortalıların kontrol muayenesine tâbi tutulmasını talep edebilir. Kontrol muayenesine dayanarak malullük aylığı artırılabilir, azaltılabilir veya kesilebilir.
 - ✘ Kabul edilebilir bir özürlü olmadığı halde kontrol muayenesini yaptırmayan sigortalının malûllük aylığı kesilir.

KAMU GÖREVLİLERİ BAKIMINDAN ÖZEL MALULLÜK DURUMLARI: VAZİFE VE HARP MALULLÜĞÜ

- ✘ 5510 sayılı Yasada vazife malullüğü yalnızca kamu görevlileri için düzenlenmiş olup, kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirdikleri sırada malul olmaları durumunu ifade etmektedir.
- ✘ 47.maddeye göre; sigortalıların vazifelerini yaptıkları sırada veya vazifeleri dışında idarelerince görevlendirildikleri herhangi bir kamu idaresine ait başka işleri yaparken bu işlerden veya kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken ya da idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya işyerinde meydana gelen kazadan doğan malullüğe vazife malûllüğü ve bunlara uğrayanlara da vazife malûlü denir.

✘ Yine aynı maddeye göre vazife malullükleri;

- Keyif verici içki ve her çeşit maddeler kullanmaktan,
- Kanun, tüzük ve emir dışında hareket etmiş olmaktan,
- Yasak fiilleri yapmaktan,
- İntihara teşebbüsten,
- Her ne suretle olursa olsun kendisine veya başkalarına menfaat sağlama veya zarar verme amacındandıoğmuş olursa, bunlara uğrayanlar hakkında vazife malullüğü hükümleri uygulanmaz.

-
- ✘ 5510 sayılı Yasanın 47.maddesinde yer alan vazife malullüğü, harp malullüğü durumunu da kapsamaktadır.
 - ✘ 47.maddeye göre; subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve er ile Türk Silâhlı Kuvvetlerince görevlendirilen kamu görevlisi statüsündeki sigortalılardan;
 - Harpte fiilen ateş altında,
 - Harpte, harp bölgelerindeki harp harekât ve hizmetleri sırasında, bu harekât ve hizmetlerin sebep ve etkileriyle,
 - Harpte veya harbe hazırlık devresinde her çeşit düşman silâhlarının etkisiyle,
 - Askerî harekâtı gerektiren iç tedip ve sınır hareketleri sırasında, bu hareketlerin sebep ve etkisiyle,

-
- ✘ - Barışta veya olağanüstü hallerde, emir veya görev ile uçuş yapan uçucularla hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak uçakta bulunanlardan uçuşun havadaki ve yerdeki sebepleriyle ve yine emir ve görev ile dalış yapan dalgıçlarla, hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak denizaltı gemisinde veya dalgıç kıtasında bulunanlardan denizaltıcılığın veya dalgıçlığın çeşitli sebep ve etkileriyle,
 - ✘ - Anayasanın 92 nci maddesi veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesini gerektiren durumlarda, birliklerin buldukları yerlerden hareketlerinden itibaren yurt içinde, yurt dışında, yabancı ülkelerde veya yurda dönüş sırasında, vazife malulü olanlara harp malulü denir.

ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN SORUMLULUĞU

- ✘ 5510 sayılı Yasanın 39.maddesi uyarınca, üçüncü bir kişinin kasti nedeniyle malul veya vazife malulü olan sigortalıya veya ölümü halinde hak sahiplerine, bu Kanun uyarınca bağlanacak aylığın başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısı için Kurumca zarara sebep olan üçüncü kişilere rücu edilir.